

מסורת הש"ס

^(א) גי' ח"מ חרלנים חגים, ^(ב) כ"מ מ: ז: ונתי' חס' שס ד"ה כי יתן, ^(ג) ז"ל תקריבו וכו'ס כר"ן, ^(ד) ש"ך לנף לר: ^(ה) גי' ח"מ דורש,

‏◈‏

תורה אור השלם

1. כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור ומת או נשבר או נשבה אין ראיה: שמות כב ט יקריבנו: ^(א) וקרא א י קריבנו: ^(ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מבם קרבן ל'י' מן העזים לעלה וקר תמים יקריבנו: ^(ג) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מבם קרבן ל'י' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם: ויקרא א ב

‏◈‏

הגהות הב"ח

^(א) רש"י ד"ה סבר ליה וכו' עד שאלכ שני כ"ל ומינת כל נמחק: ^(ב) ד"ה ולי בשית חמא וכו' דמשמע ליה מיניה עד שיאכל שני חרצנים ורג בעל בחדר לפטוטא נמי הוא דלמא למדייניה וכו' קן עזריה לחודיה סס"ד: ^(ג) ד"ה ח' לי אמת דן וכו' בא זקן הס"ד:

‏◈‏

הגהות מהר"ב רנשבורג

^[א] תורה' (בדף הקודם) מחללים וכו' מקמיה וקשה דלמי סבור דלא יאמר. מן וקשה עד יאמר נמחק. וי"צ דקשה דלא כנר אמר דלא נעשה כ"ל. ועי' ח"מ דחוק: ^[ב] ד"ה דבין הנינים ג"כ מה שצין מרזן לוג. ח"מ: ^[ג] ד"ה שני וכו' וגו חלח מן הקליפה נמחלים. מינת החללים נמחק. וי"צ החלוטה. ח"מ: ^[ד] ד"ה ור"א וכו' ודלמא לית ליה המדה זו כ"ל: ^[ה] בא"ד וכשהוא דורש וכו' במשמע דרשה להאי קרא ר' יוסי אומר דבסמך. מן מינת במשמע עד מינת דבסמך נמחק. וי"צ דבמשמע דרשה להאי קרא דוכי יתן דבסמך כ"ל ח"מ: ^[ו] בא"ד דמדה דמיעט כו' לא דריש ליה ר"א כ"ל: ^[ז] ד"ה וכו' יתן וכו' היטו משום וכו' וממעט מיניה דלאו כ"ל. וי"צ ר"ל דלרין להיות דוקא כעין הפרט ומאי דללאן כעין הפרט ממעט ח"מ: ^[ח] ד"ה חיה הנהמה כלל דנהמה כ"ל ח"מ: ^[ט] בא"ד אפי' כר"ש משה ו' פ"ח דכלאים. ח"מ:

פרטא מנא ליה. מנא ליה דפרט וכלל ופרט אי אמת דן אלא כעין הפרט: **סבר ליה כר' אלעזר דדריש ריבויי ומיעוטי**. ולא משמע ליה מהאי חרלנים ועד זג פרט וקא דריש ציה ^[א] כי טעמייה שלכך הוא צא שאינו חייב עד שיאכל ^(ב) כל שני חרלנים חג: **ואיצעים חימא דאית ליה כרצנו**. דדרשי כללי ופרטי ואף ע"ג דמשמע ליה מיניה ^(ג) דלפרטא הוא דלמא ^[ד]: **למדייניה בכלל ופרט**. ולא משום דר' אלעזר בן עזריה: **ולר' אלעזר דדריש ציה ריבויי ומיעוטי פרט וכלל ופרט מנא ליה**. **דדייניין** ^[ה] כעין הפרט: **כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה פרט וכל בהמה כלל**. ואפילו דונים ואריות לשמור חזר ופרט אי אמת דן אלא כעין הפרט דלהני פרטא בתרא למידי דבר שמירה הוא דנשבעין עליהן כגון נמי עופות יאלו דונים ואריות דלאו צני שמירה נינהו שאין להם תרבות: **רבא אמר מהאי קרא**. ואם מן האלן קרצנו מן הכשדים או מן העזים לעולה וזכר תמים יקריצנו: **מן פרט האלן כלל**. ואפי' רוצע ונרצע מוקצה וענעד ואחנן ומחיר שכשרין לקרצן: **מן הכשדים ומן העזים חזר ופרט**. דלא משמע ^[ז] ליה כללל כמו צלן ואימעוטי להו כל הני ואיתרבו להו כגון נעצדה צהם עצירה כגון החורש צשור וצחמור ושחרש צו צשצח: **ולילף מן דיין קרא**. מן הצהמה ומן הבקר ומן האלן ^[ח] יקריצנו מן פרט דמשמע מן הצהמה ולא כל צהמה הצהמה כלל אפילו חיה דחיה בכלל צהמה כו':

אי אמת דן אלא כעין הפרט.

ואימעטי ליה חיה ואיתרבו להו צחור וזקן דעולה צא צחור אע"פ שאין אשם צא צחור ואשם צא זקן אע"פ שאין עולה ^(ט) צאה זקנה: גליו"ן

מקום כי היכי דרצנן לא דרשי מייעט וריצה וי"ל דא"כ הוה לו לחלוק ככ"מ שאנו דורשין בכלל ופרט וכלל ומרצין מההוא ריבוי כעין הפרט כמו קרא דוכי יתן דבסמך דרצנן דרשי ליה בכלל ופרט וכלל צהוצ צצ"מ ^(ד' מ:) לרצות כעין הפרט דבר שמיטלטל וגופו ממוון ולהואיל שטרות וקרקעות ועצדים ואל מצינו שר' אלעזר חולק על מדות הללו וריצה יותר מריצה ומיעט אלא גם הוא מודה שאין נשבעין על הקרקעות והשטרות ועצדים ומש"ה פשיטא ליה לגמרא כי במקום שאנו דורשין כלל ופרט וכלל ידרוש הוא פרט וכלל ופרט אס יכול להפיל כלל הראשון ואם אינו יכול אז דורשו צריצה ומיעט וריצה שכן קבל המדות וכשהוא דורש פרט וכלל ופרט מרצה כעין הפרט כמו רצנן בכלל ופרט וכלל ^[א] (במשמע דרשא להאי קרא ר' יוסי אומר דבסמך) אך קצת יש חילוק צייניהם לרצנן דכמפרש בסמך א"י (ואומר ר"ן) דע"כ אית ליה בעלמא פרט וכלל ופרט דלי הוי דריש במיעט וריצה ומיעט ס"ל לגמרא דגם גבי מיר הוה דריש ליה במיעט וריצה ומיעט ולא הוה דריש מיעוט אחרון לכדר' אלעזר צ"ע דהכי עדיף אלא ודאי [כדפרישית] דמדה דמיעט וריצה ומיעט לא דריש ליה ^[א] אלא דריש ליה צפרט וכלל^א לפי דמדה דמיעט וריצה ומיעט אינו מדה בתורה לידרש וכ"ת אכתי כיון דבעלמא דריש פרט וכלל ופרט ה"נ גבי מיר לידרשיה כרצנו ויש לומר הואיל דבעלמא דריש כל התורה צריצה ומיעט וכן במיעט וריצה וכן צריצה ומיעט וריצה וקרא ד' יוסי אומר דרשא להאי קרא ר' יוסי אומר דרשא אחריו לכדר' אלעזר מלדרשו לפרט וכלל ופרט אך כשאין לו מה לדרוש מפרט אחרון דרשא אחריוא אז ^[ב] דורשין צפרט וכלל ופרט: **וב' יתן איש אץ רעהו חמור או שור או שה פרט**. דיתן לא משמע כללא לר' אלעזר דמה יתן דהכתוב לא פירש בכלל כלום על כן הוא מפיל כלל הראשון דיתן על חמור ושור ושה קאי דהיינו פרט: וכל כלל. דמשמע על כל דבר: צהמה לשמור חזר ופרט. ורצנן דרשי ליה צפרק הזהב בכלל ופרט וכלל וכן בכל דוכתי דאשכחן דרשא כלל ופרט וכלל דלא פליג ר"א היינו משום דדריש ליה צפרט וכלל ופרט וממעט מיניה ^[א] [דלאן] כעין הפרט כמו רצנן מכלל ופרט וכלל: **רבא אמר נפקא ל"יה מהאי**. כלומר גם צהאי קרא דריש רצי אלעזר פרט וכלל ופרט ואם מן האלן קרצנו מן הכשדים או מן העזים לעולה וזכר תמים יקריצנו: מן פרט. דמשמע מקצת צאן ולא כל ^[א]: **צאן כלל כששים ועזים חזר ופרט ה"ל פרט וכלל ופרט**. וי"מ¹⁰ דפרטא משמע למעוטי רוצע ונרצע ויש במשמע למעוטי חורש צשור וחמור וחוסם פי פרה ודש צה דהשתא נדרוש הכי מה הפרט מפורש שלא נעצדה צהן עצירה צגופן ויאל רוצע ונרצע שפסולין לקרצן ומכללא נרצי חורש צשור וחמור וחוסם פי פרה דלא נעצדה צהן עצירה צגופן [ואדרצה]¹¹ קשה דהיכי משמע מן הפרט למעוטי נעצדה צהן עצירה צגופן דהכי מקרי כששים ועזים אי נרצעו כמו לא נרצעו וע"ק דרוצע ונרצע נפקא לן מקרא אחריוא דפסולין להקצרה לכן נראה דמן הפרט משמע למעט שמי שנים דסתם כצש משמע בן שנה וסתם עז משמע צת שנתה וכן צעל מוס דכתיב צפ' וזכר תמים והשתא שמעינן¹² מכעין הפרט צעל מוס ונרצי מהכלל אפילו צ' שנים: **וְלִיָּרָא מוּחָא קָרָא**. שהיא פרשה ראשונה ולמה לא אמר שר"א ידרוש שם פרט וכלל ופרט מן פרט דמשמע מקצת צהמה ולא כל צהמה למעוטי חיה: ^[ח] דצהמה¹³ בכלל חיה וחיה בכלל צהמה: צקר וצאן חזר ופרט. דחיה אינו בכלל צקר וצאן (חזר ופרט) הרי אמת דן כעין הפרט מה הפרט מפורש למעוטי חיה מקרצן ותימה [כלל] מה אהני הא לא מרצין מידי מכעין הפרט ותירץ מהר"ף דלהני כללא לרצויי שור [הצח] דצהמה הוא אף על גב דרגיל צין החיות והוי כעין חיה אפ"ה כבר לקרצנן **א: א"ץ מוּחָא לִיבָא צַמְשָׁמַע**. מיעוטא דחיה דמן צהמה¹⁴ לא משמע למעוטי חיה שהרי חיה בכלל צהמה והוי כאילו כתיב מן הצהמה ומן החיה ואף על גב דמן משמע מיעוטא לא ממעט חיה מיניה:

שלשה מינין פרק ששי נזיר

לה.

נוסחת הריב"ן

^[א] דרש ציה שלכך הוא כו' עד שאלכ שני: ^[ב] ולי אס"ד כדלמר ר"א צ"ע כלומר ואי ס"ד דלא אמת קרא אלא למדרש צו כרצ"ע לכתביה כחמנא כו' הס"ד ואח"כ מה"ד ואימא דטולי' להכי הוא דלמא למדייניה בכלל כו': ^[ג] בתורה הס"ד: ^[ד] משמע כללא:

‏◈‏

הגהות התוספות

1. ז"ל דהני. 2. ז"ל מרצינו. 3. ז"ל היינו. 4. ז"ל חוא. 5. ז"ל לחודיה חוא. 6. ז"ל מייעט וריצה. 7. נדלצי ר"ת כדמוכח בצריהס לקמן ע"צ ד"ה איכא. 8. ז"ל צפרט וכלל ופרט. 9. כס"א אף. 10. ז"ל י"מ. 11. מינת ואצרכה נמחק וז"ל וקשה. 12. ז"ל ממעטינן. 13. ז"ל הצהמה כלל. 14. לרצות חיה דחיה בכלל צהמה. ז"ל דההמה.

‏◈‏

פ' הרא"ש

ולראב"ע דמוקי וכו' עד שיאכל ב' חרצנים חגים ב' חרצנים שהם בתוך הענבים וגו שהיא קליפה החיצונה סבר כ"א דדריש ריבויי ומיעוטי ולא דריש אלא מייעט וריבה ולא אצטרין למדרש מחרצנים ועד זג דא"כ לכתוב מחרצנים ועד זגים או מחרצן ועד זג: ור"א דדריש ריבויי ומיעוט פרט וכלל ופרט מנא ליה. (והוא) נדוזה למצי למימרן דדריש כולה אוורייתא בריבויי ומיעוטי וסבר דכלל ופרט וכלל אינה מדה בתורה. ואמרי' דלא דריש נמי פרט וכלל ופרט וקא"ר אבהו אין דפרט וכלל ופרט דריש והאי קרא דוכי יתן איש אל רעהו ורצנן רבנן בפי' הזהב בכלל ופרט וכלל וממעטי מיניה צבדים ושטרות וקרקעות דריש ליה ר"א כפרט וכלל ופרט וממעטי מיניה כי היכי דמעמטי רבנן מיניה: רבא אמר בהאי קרא נמי משכחת לה למדרש פרט וכלל ופרט ורצנן ואם מן הצאן קרצנו מן הכשבים ומן העזים לעולה מן פרט דמשמע מקצת צאן ולא כל צאן לאפוקי רוצע ונרצע ויש במשמע אפי' חורש צשור ובחמור והרביע כלאים שהוי ועבדה בחן עבירה. הצאן כלל מן הככשים פרט מה הפרט מפורש שנעבדה עבירה נמחקה: מן פרט דמשמע מקצת בהמה ולא כל בהמה לאפוקי חיה: בהמה כלל. אף חיה דחיה בכלל בהמה: בקר וצאן חזר ופרט מה הפרט מפורש חיה לא חימא מאי אהני האי כללא הא לא מרבי מידי מכעין הפרט. אלא מה שכתוב בפי' בקר וצאן אלא מהאי קרא לא משמע דחיה בכלל בהמה. כלומר ולא נצטית למיירי מן פרט לאפוקי חיה משום דמן קאי אבהמה וחיה בכלל בהמה. וממן מדרוש מקצת

בהמה וחיה אבל לא מצית למעוטי לגמרי חיה כיון דחיה בכלל בהמה.

מקמיה א' וקשה דהיאך צבור דלא יאמר נעשה כלל מוסיף על הפרט לכן נראה דה"ק לכתוב מרזן חג: ז' **[רַבִּין הַבִּינִים]** ^[א]. דהיינו גוף הענב והכי משמע לישראל דקרא מחרלנים ועד זג פירוש מה שצין מרזן לוג וקשה דההיא גוף

דהיינו ענבים קטנים שצין הגדולים שאינם רואין פני החמה ואינם מתבשלין כל כך ולא יהיו גדולים לעולם וא"ת אמאי אינטיריך ועד לצין הביניים והלא כבר מרצין אפי' צוסר מכעין הפרט ושמא י"ל דה"נ גריעי מצוסר לפי צוסר צא לכלל ענבים גדולים ועוד י"ל דאי לאו ועד מרצין² צין הביניים הוו³ מרצים מכעין הפרט צין הביניים ולא צוסר ועד יש לקיים פירוש ראשון והכי פירושו אס ליקט האוכל שצין החרזן כדי כוית ואכלו לוקה ולא אמרי' דצטלה דעמו אכל כל אדם והא לא שמעינן ליה מענבים דקרא: **שני חרצנים שבאים בתוך הענב** וגו' ^[א']. מנ' הקליפה ^[א] החרלנים לאפוקי שאם אכל כוית מן החרלנים או כוית מן חגין אינו חייב עד שיאכל הגרעיין והקליפה החיונית: **סבר לה בר' אלעזר** דדריש רבויי ומיעוטי. ורצי אלעזר נמי כר"א בן עזריה דריש ולא למעוטי דכפ"ל: **וְאִיבָעִית אִימָא כִּרְבָּנָא**. ושפיר אית ליה לר"א [צ"ע] מלמתייהו דרצנן ותרתי שמעי' מינה דאי ס"ד לכדר"א [צ"ע] לחודיה⁵ לכתוב רחמנא מחרלנים ועד זג לגבי פרטי קודם הכלל ואי לדרשא דפרט וכלל ופרט דרצנן לחודיה אמו לכתוב או חרלנים (או שני) חגין או מרזן חג שניהם צלשון רצים או שניהם צלשון יחיד אלא ש"מ כר' אלעזר צ"ע: **וְרַבִּי אֱלֶעָזָר דְּדָרִישׁ רִיבָה וּמִיעוּטִי** פרט וכלל ופרט מנליה. וא"ת ודלמא לית ליה [המדה] ד' צבוס

כעין הפרט כמו קרא דוכי יתן דבסמך דרצנן דרשי ליה בכלל ופרט וכלל צהוצ צצ"מ ^(ד' מ:) לרצות כעין הפרט דבר שמיטלטל וגופו ממוון ולהואיל שטרות וקרקעות ועצדים ואל מצינו שר' אלעזר חולק על מדות הללו וריצה יותר מריצה ומיעט אלא גם הוא מודה שאין נשבעין על הקרקעות והשטרות ועצדים ומש"ה פשיטא ליה לגמרא כי במקום שאנו דורשין כלל ופרט וכלל ידרוש הוא פרט וכלל ופרט אס יכול להפיל כלל הראשון ואם אינו יכול אז דורשו צריצה ומיעט וריצה שכן קבל המדות וכשהוא דורש פרט וכלל ופרט מרצה כעין הפרט כמו רצנן בכלל ופרט וכלל ^[א] (במשמע דרשא להאי קרא ר' יוסי אומר דבסמך) אך קצת יש חילוק צייניהם לרצנן דכמפרש בסמך א"י (ואומר ר"ן) דע"כ אית ליה בעלמא פרט וכלל ופרט דלי הוי דריש במיעט וריצה ומיעט ס"ל לגמרא דגם גבי מיר הוה דריש ליה במיעט וריצה ומיעט ולא הוה דריש מיעוט אחרון לכדר' אלעזר צ"ע דהכי עדיף אלא ודאי [כדפרישית] דמדה דמיעט וריצה ומיעט לא דריש ליה ^[א] אלא דריש ליה צפרט וכלל^א לפי דמדה דמיעט וריצה ומיעט אינו מדה בתורה לידרש וכ"ת אכתי כיון דבעלמא דריש פרט וכלל ופרט ה"נ גבי מיר לידרשיה כרצנו ויש לומר הואיל דבעלמא דריש כל התורה צריצה ומיעט וכן במיעט וריצה וכן צריצה ומיעט וריצה וקרא ד' יוסי אומר דרשא להאי קרא ר' יוסי אומר דרשא אחריו לכדר' אלעזר מלדרשו לפרט וכלל ופרט אך כשאין לו מה לדרוש מפרט אחרון דרשא אחריוא אז ^[ב] דורשין צפרט וכלל ופרט: **וב' יתן איש אץ רעהו חמור או שור או שה פרט**. דיתן לא משמע כללא לר' אלעזר דמה יתן דהכתוב לא פירש בכלל כלום על כן הוא מפיל כלל הראשון דיתן על חמור ושור ושה קאי דהיינו פרט: וכל כלל. דמשמע על כל דבר: צהמה לשמור חזר ופרט. ורצנן דרשי ליה צפרק הזהב בכלל ופרט וכלל וכן בכל דוכתי דאשכחן דרשא כלל ופרט וכלל דלא פליג ר"א היינו משום דדריש ליה צפרט וכלל ופרט וממעט מיניה ^[א] [דלאן] כעין הפרט כמו רצנן מכלל ופרט וכלל: **רבא אמר נפקא ל"יה מהאי**. כלומר גם צהאי קרא דריש רצי אלעזר פרט וכלל ופרט ואם מן האלן קרצנו מן הכשדים או מן העזים לעולה וזכר תמים יקריצנו: מן פרט. דמשמע מקצת צאן ולא כל ^[א]: **צאן כלל כששים ועזים חזר ופרט ה"ל פרט וכלל ופרט**. וי"מ¹⁰ דפרטא משמע למעוטי רוצע ונרצע ויש במשמע למעוטי חורש צשור וחמור וחוסם פי פרה ודש צה דהשתא נדרוש הכי מה הפרט מפורש שלא נעצדה צהן עצירה צגופן ויאל רוצע ונרצע שפסולין לקרצן ומכללא נרצי חורש צשור וחמור וחוסם פי פרה דלא נעצדה צהן עצירה צגופן [ואדרצה]¹¹ קשה דהיכי משמע מן הפרט למעוטי נעצדה צהן עצירה צגופן דהכי מקרי כששים ועזים אי נרצעו כמו לא נרצעו וע"ק דרוצע ונרצע נפקא לן מקרא אחריוא דפסולין להקצרה לכן נראה דמן הפרט משמע למעט שמי שנים דסתם כצש משמע בן שנה וסתם עז משמע צת שנתה וכן צעל מוס דכתיב צפ' וזכר תמים והשתא שמעינן¹² מכעין הפרט צעל מוס ונרצי מהכלל אפילו צ' שנים: **וְלִיָּרָא מוּחָא קָרָא**. שהיא פרשה ראשונה ולמה לא אמר שר"א ידרוש שם פרט וכלל ופרט מן פרט דמשמע מקצת צהמה ולא כל צהמה למעוטי חיה: ^[ח] דצהמה¹³ בכלל חיה וחיה בכלל צהמה: צקר וצאן חזר ופרט. דחיה אינו בכלל צקר וצאן (חזר ופרט) הרי אמת דן כעין הפרט מה הפרט מפורש למעוטי חיה מקרצן ותימה [כלל] מה אהני הא לא מרצין מידי מכעין הפרט ותירץ מהר"ף דלהני כללא לרצויי שור [הצח] דצהמה הוא אף על גב דרגיל צין החיות והוי כעין חיה אפ"ה כבר לקרצנן **א: א"ץ מוּחָא לִיבָא צַמְשָׁמַע**. מיעוטא דחיה דמן צהמה¹⁴ לא משמע למעוטי חיה שהרי חיה בכלל צהמה והוי כאילו כתיב מן הצהמה ומן החיה ואף על גב דמן משמע מיעוטא לא ממעט חיה מיניה:

^{א"ל}